

O, yüksək sənət amalları ilə yaşayırdı

O, Azərbaycan incəsənət tarixində adı fəxarətlə çəkilməyə layiq rəssamlarımızdandır. Xalq rəssamı İsmayıl Mir Hüseyn oğlu Axundov təsviri sənət tariximizdə özünəməxsus yaradıcılıq yolu olan sənətkarlarımızdandır.

İ.Axundov Bakının Maştağa qəsəbəsində anadan olmuşdu. Sənətə gəlişini belə qeyd edirdi: "Mənim incəsənət aləminə gəlməyimə əsas səbəbkar Mirzə Cəlil olmuşdur. Bizim ailəmiz M.Cəlilə və "Molla Nəsrəddin" jurnalına böyük rəğbət bəsləyirdi. Atam axund olmasına baxmayaraq, açıq-fikirli bir şəxs idi, elmə, mədəniyyətə yüksək qiymət verirdi" ("Bakı" qəzeti, 27 may 1967-ci il).

İ.Axundov ixtisas təhsilini Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbində (1924-1928), sonra isə Moskva Poliqrafiya İnstitutunda (1928-1932) almışdı. O, təsviri sənətin qrafika və teatr dekorasiya rəssamlığı sahəsində davamlı bədii yaradıcılıq fəaliyyəti göstərərək, bir-birindən maraqlı, diqqəti cəlb edən və yüksək bədii estetik məziyyətə malik əsərlər qalereyası ərsəyə gətirmişdi. İ.Axundov həmçinin uğurlu ictimai fəaliyyəti ilə də ölkəmizin mədəniyyət tarixində silinməz iz qoymuşdur. O, Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbinin direktoru (1937-1940), Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının ilk sədri (1940-1944, 1947-1952), Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin yaradıcılarından, muzeyin direktoru və baş rəssamı (1940-1969) olmuşdu. Sadalanan nüfuzlu sənət ocaqlarında rəssam özünün yüksək təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə çalışaraq, xalqımızın minilliklərlə formalaşdırmış olduğu incəsənətə sevgisini və bağlılığını sübut etmişdi.

İ.Axundov Moskvada təhsilini başa vurub Bakıya qayıtdıqdan sonra "Azərnəşr"də rəssam, qrafika şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmış, "Molla Nəsrəddin" və "Kirpi" jurnalları üçün satirik və yumoristik karikaturalar çəkmiş, II Dünya müharibəsi illərində 100-dən çox agitpencərə və plakatlar hazırlamışdı.

Əhatəli və gərgin fəaliyyəti dövründə rəssam daim yüksək yaradıcılıq əzmi ilə çalışaraq diqqəti cəlb edən sənət nümunələri yaratmışdı. Onun akvarel texnikasında yaratdığı "Mənzərə" (1927), "Köhnə Bakı" (1928), "Qəzet oxuyan qadın" (1928), "Pionerlərin yığıncağı" (1928), "Çoban" (1928) adlı əsərlər şərti-dekorativ, siluet formasında işlənilib. Rəssam yaradıcılığının birinci mərhələsində kontur xətt, cizgi, kontrastlıq və lokal rəng qammasında üstünlük verib. İ.Axundovun ötən əsrin 60-cı illərində yaratdığı akvarel əsərlər isə səlis işlənilmə, professional perspektiv və kolorit həlli ilə diqqəti cəlb edir. Sadalanan xüsusiyyətləri rəssamın "Atabəy məqbərəsi", "Şirvanşahlar Sarayında məscidin portalı", "Divanxana. Şirvanşahlar Sarayı", "Qrafik rəsm", "Mənzərə" və s. akva-

rel əsərlərinə aid edə bilərik. Rəssam tuşla şair M.P.Vaqifin olduqca bədii ifadə və güclü emosional təsir qüvvəsinə malik portretini yaratmışdır. Akvarellə işləmiş olduğu "M.Ə.Sabirin portreti" (1962) əsərində o, bənzərsiz satirik şair Sabirin xarakterik xüsusiyyətlərini, onun psixoloji obrazını ustalıqla yarada bilmişdir.

İ.Axundovun M.Ə.Sabirin "Hop-hopnamə" (1934), N.Gəncəvinin "İs-

gəndərnəmə" (1940) və "Molla Nəsrəddin lətifələri" (1958) üçün çəkdiyi illüstrasiyalar özünün mənə-məzmun dolğunluğu, lokonik ifadəliyi ilə seçilir, mətnin süjeti ilə təsvirin bağlılığı diqqəti cəlb edir və oxucunun zövqünü oxşayır.

İsmayıl Axundov yaradıcılığının əhəmiyyətli hissəsini teatr dekorasiya rəssamlığına həsr etmişdi. Onu teatra məşhur rejissor Adil İsgəndərov dəvət etmişdi. O, bir çox teatr tamaşasının səhnə tərtibatını və geyim eskizlərini hazırlamışdı. Buna nümunə olaraq Akademik Milli Dram Teatrında M.F.Axundzadənin "Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli şah" (1938), C.Məmmədquluzadənin "Ölülər" (1939), (1948), O.Balzakin "Ögey ana" (1939), Z.Xəlilin "İntiqam" (1942), A.N.Ostrovskinin "Tufan" (1945), C.Cabbarlının "Yaşar" (1947), M.F.Axundzadənin "Lənkəran xanının vəzir" (1949), S.Rəhmanın "Aydınlıq" (1949), C.Cabbarlının "Solğun çiçəklər" (1949), "Dönüş" (1960), N.Hikmətin

"Şöhrət" (1960), S.Rəhmanın "Əliqulu evlənir" (1961), M.Hüseynin "Alov" (1961), H.Cavidin "Siyavuş" (1963), Musiqili Komediya Teatrında Ü.Hacıbəylinin "Məşədi İbad", S.Rüstəmovun "Durna" (dramaturq S.Rüstəm) (1959), F.Əmirovun "Gözün aydın" (1966) (dramaturq M.Əlizadə), N.Məmmədov və T.Bakıxanovun "Məmmədli kurorta gedir" (1970, dramaturq A.Zeynallı) və başqalarını göstərmək olar.

Rəssam teatr rəssamlığı ilə bağlı fəaliyyəti haqda "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin 27 oktyabr 1962-ci il tarixli nömrəsində yazırdı: "Böyük dramaturqumuz M.F.Axundzadənin pyeslərindəki obrazlar silsiləsi hər bir tərtibatçı rəssamın yaradıcılığı üçün tükənməz ilham mənbəyidir. Bu pyeslərdə cərəyan edən hadisələrin səhnə tərtibatı da rəssamın həyata müdaxiləsinə böyük material verir. Axundovun pyeslərinin tərtibində sadəcə olaraq etnoqrafiyanı nəzərə almaqla kifayətlən-

dur", - deyərək yangısı ilə əsl vətənpərvər, ziyalı mövqeyini sərgiləyirdi.

Məşhur ədəbiyyatşünas alim Abbas Zamanov rəssam dostu haqqında demişdir: "İsmayıl müəllim Nizami muzeyinin yaradıcısı və rəhbəri idi. Ana öz balasının üzərində necə əsərsə, İsmayıl müəllim Nizami muzeyinin üzərində elə əsirdi. İsmayıl müəllim Nizami muzeyi üçün canını qurban verməyə hazır idi".

Akademik Həmid Araslı rəssamın 60 illik yubileyi ilə bağlı "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində (22.04.1967) dərc etdirdiyi "Gözəl tərtibatçı" adlı məqaləsində yazmışdır: "İ.Axundov sərgilərin bədii tərtibatında respublikamızda xüsusi məktəb yaratmış bir rəssamdır. Bu isə rəssamın yazıçıların üslub xüsusiyyətlərini bir ədəbiyyatşünas kimi gözəl bilməsi, bədii axtarışların, müasirlik duyğusunun və ümumi biliyinin qüdrəti ilə yaranmışdır. İ.Axundov həmişə axtaran, öyrənən, narahat bir sənətkardır".

mək olmaz. Bu obrazlar silsiləsi, bu zəngin material rəssam təhlilində dövrün ictimai ziddiyyətlərini dərk etmək üçün ən etibarlı çıxış nöqtəsidir". Sənətşünaslıq doktoru Mürsəl Nəcəfov rəssamın yaradıcılığı ilə bağlı "Ümumiyyətlə, yaradıcılığında satira və yumor motivləri güclü olan rəssam M.F.Axundzadə və C.Məmmədquluzadənin satirik surətlərini olduqca real, sözün əsl mənasında milli formada təsvir etmişdir", - deyərək qeyd edirdi.

İsmayıl Axundovun muzey işi və ictimai təşkilatlarda göstərdiyi fəaliyyətinin əsas mayasında incəsənətimizə milli bağlılıq dayanırdı. Rəssam "Ədəbiyyat" qəzetinin 17 sentyabr 1960-ci il nömrəsində dərc olunmuş məqaləsində Teatr Muzeyi ilə bağlı "Təşkilat işlərini gücləndirmək, eksponatlar üzərində geniş və ətraflı elmi iş aparmaq, daimi ekspozisiya yaratmaq üçün muzey kollektivini elmi kadrlarla təmin etmək vaxtı gəlib çatmışdır", İncəsənət Muzeyi haqqında isə "Muzeyin Azərbaycan şöbəsi üzrə daimi ekspozisiya yox-

Ayrı-ayrı tanınmış sənət adamlarından gətirdiyimiz sitatlar bir daha Xalq rəssamı İ.Axundovun həyatı və yaradıcılığı haqqında oxucuda dolğun təəssürat yaradır. Rəssamın çoxşaxəli bədii yaradıcılığı və ictimai fəaliyyəti dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. O, Əməkdar incəsənət xadimi, Xalq rəssamı kimi fəxri adlara, SSRİ Dövlət mükafatına layiq görüldü.

Xalq rəssamı Böyükağa Mirzəzadə 1956-cı ildə rəssam dostu İsmayıl Axundovun diqqəti cəlb edən portretini ərsəyə gətirib. Biz bu əsərə tamaşa edərkən kreslodə iş masası qarşısında düşüncələrə dalmış vəziyyətdə öyləşmiş rəssam və ictimai xadimin bədii obrazı ilə qarşılaşırıq. Yüksək sənət amalları ilə yaşayan və daim xalqının işıqlı gələcəyi üçün çalışan Xalq rəssamı İ.Axundovun adı təsviri sənət tariximizdə əbədi yaşayacaq.

Əsəd QULİYEV,
Azərbaycan Rəssamlar
İttifaqının üzvü,
sənətşünas